

ГОТОВНІСТЬ ПІДЛІТКІВ ЗАХИСТИТИ СЕБЕ ВІД ІНФІКУВАННЯ ВІЛ

Сьогодні Україна посідає одне з перших місць серед країн Європи за кількістю ВІЛ-позитивних осіб. За оціночними даними, на початок 2013 р. в країні показник поширеності ВІЛ у віковій групі 15–49 років становив 0,62% та залишається одним з найвищих серед країн Західної та Східної Європи і Центральної Азії. В Україні у 2012 р. вперше зареєстровано деяке зменшення кількості нових випадків ВІЛ-інфекції: на 1,6% – 20 743 осіб (45,5 на 100 тис. населення).

За даними 2013 р., зафіксовано зростання кількості осіб з уперше в житті встановленим діагнозом ВІЛ-інфекції – 21 631 (47,6 на 100 тис. населення, темп приросту: + 4,6%). За рекомендаціями ЮНЕЙДС і ВООЗ, інфікування ВІЛ серед молодших вікових груп (15–19 років, 20–24 років) достатньо точно відображає рівень нових випадків зараження, оскільки загроза інфікування ВІЛ статевим шляхом для цієї групи виникла відносно недавно. Молоді люди у віці 15–24 років є однією з найуразливіших груп населення, що зазнають ВІЛ-інфекції, через відсутність ВІЛ-профілактичної інформації, високу ранню (навіть у віці до 15 років) сексуальну активність тощо¹.

Що знають підлітки про ВІЛ/СНІД?

- Більшість підлітків чули про ВІЛ-інфекцію: найменше – 91% – серед учнів ПТНЗ і учнів сільських шкіл, найбільше – 95% – серед студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації.
- Уявлення, що «ВІЛ-інфекція та кількість статевих партнерів невідривно пов'язані», мають 53% учнів, які зазначили, що ризик інфікування на ВІЛ можна зменшити, якщо мати статеві стосунки з постійним партнером; така впевненість є більш характерною серед хлопців (55%), ніж серед дівчат (51%).
- Упевненість у тому, що «статеві контакти з постійним партнером зменшують ризик інфікування», була значно більшою серед студентів ВНЗ (61%), ніж серед старшокласників (50%) та учнів ПТНЗ (55%).

Базуючись на отриманих даних щодо знань учнів окремо для кожного шляху передачі ВІЛ, був розрахований показник рівня знань, який становить 24,1%² (36,3% серед хлопців та 22,2% серед дівчат). Найнижчий показник щодо рівня знань був зафіксований серед учнів ПТНЗ (19,6%), найвищий – серед студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації (27,6%). З віком питома вага тих, хто правильно визначає шляхи запобігання ВІЛ, збільшується (див. рис. 1).

¹ ВІЛ-інфекція в Україні: інформ. бюл. / МОЗ України; Укр. центр профілактики і боротьби зі СНІДом; Ін-т епідеміології та інфекц. хвороб ім. Л.В. Громашевського АМН України; ЦСЕС МОЗ України. – 2014. – № 41. – 95 с.

² Показник розрахований за системою Національних показників – «Відсоток молодих людей віком 15–24 роки, які правильно визначають шляхи запобігання статевій передачі ВІЛ-інфекції та знають, як вона не передається», та включає кількість учнівської молоді, яка знає, що можливо знизити ризик передачі ВІЛ, якщо мати статеві контакти лише з одним вірним, неінфікованим партнером, постійно користуватися презервативом під час статевих контактів, що здорова на вигляд людина може бути ВІЛ-інфікованою, що неможливо інфікуватися ВІЛ, якщо пити з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною, та що не можна інфікуватися ВІЛ через користування туалетом, басейном, сауною спільно з ВІЛ-інфікованою людиною (див. методичні рекомендації з проведення досліджень для моніторингу відповіді країни на епідемію ВІЛ-інфекції / Балакірева О.М., Варбан М.Ю., Довбах Г.В. [та ін.]; МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІДу в Україні». – К.: 2008. – 96 с.).

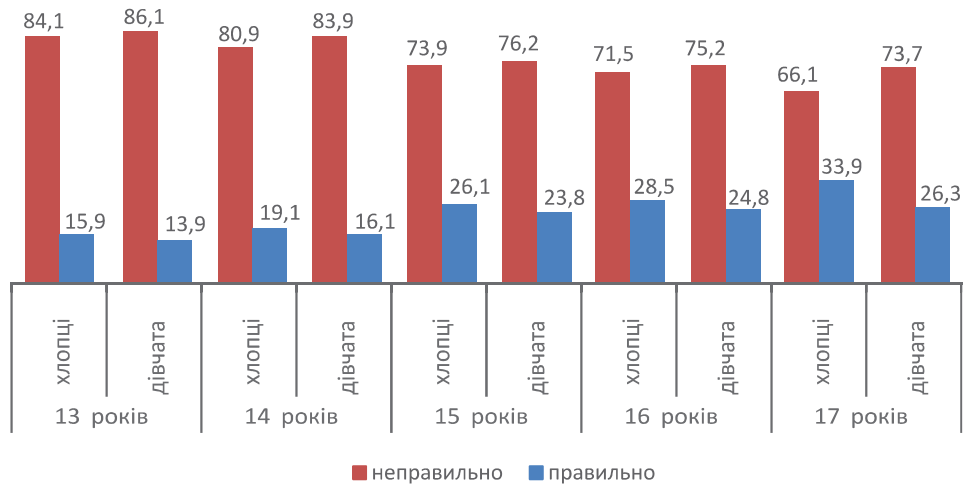

Рис. 1. Відсоток учнівської молоді, яка правильно/неправильно визначає шляхи запобігання інфікування ВІЛ, (розраховано на основі відповідей про твердження щодо передачі ВІЛ-інфекції), %

Серед підлітків існують хибні уявлення щодо шляхів передачі ВІЛ (див. рис. 2).

- Більшість підлітків (67%) знають, що можна себе захистити через використання презерватива під час кожного статевого контакту та невикористання голки і шприців, якими користувалися інші люди (66%).
- 45,7% вважають, що зможуть себе захистити через відкладення початку статевого життя: така думка є більш поширеною серед дівчат (50%), ніж серед хлопців (41%).
- Знання щодо захисту себе за допомогою використання презерватива під час кожного статевого контакту є більш поширеним серед хлопців (72%), ніж серед дівчат (63%).
- Знання про те, що можна себе захистити, не використовуючи голки та шприци, якими користувалися інші люди, є вищими серед дівчат (84%), ніж серед хлопців (75%).
- Знаннями щодо обмеження статевих партнерів як засобу захисту себе від ураження ВІЛ володіють більше дівчата (68%), ніж юнаки (60%).

67% підлітків зазначили, що «ВІЛ-інфікована людина може виглядати здоровою», однак 8% учнів заперечили це, а кожен четвертий не зміг визначитися з відповіддю на це запитання, більше таких серед хлопців (28%), ніж серед дівчат (23%).

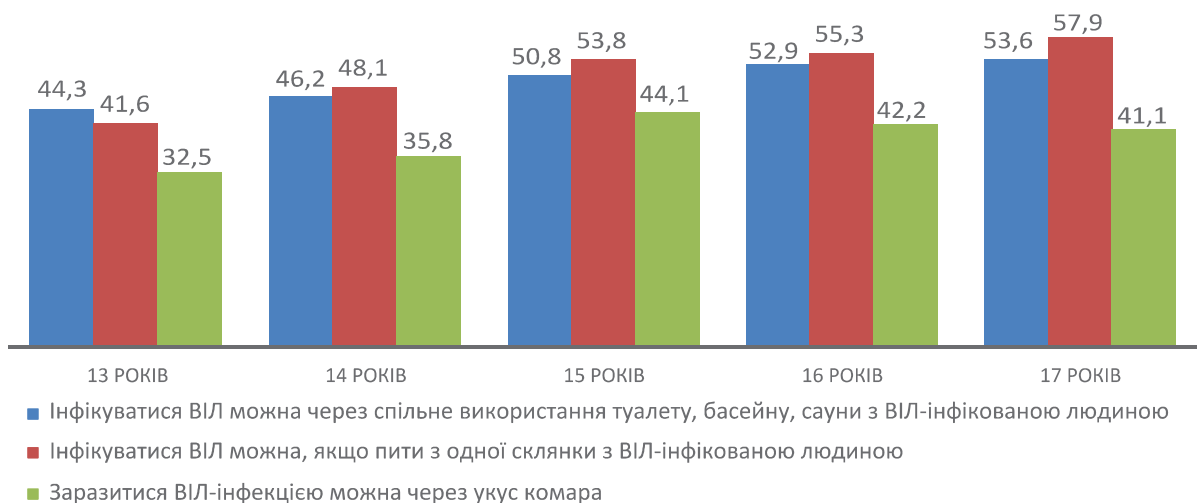

Рис. 2. Розподіл відповідей учнівської молоді, яка неправильно визначає шляхи запобігання інфікуванню ВІЛ (сума відповідей не дорівнює 100, оскільки респондент мав змогу обрати декілька варіантів відповіді), %

Звідки підлітки дізнаються про ВІЛ/СНІД?

Такі джерела інформації про ВІЛ/СНІД, як Інтернет, телебачення, газети та радіо, є більш популярними серед хлопців; журнали, розмови з батьками, друзями, учителями та медичними працівниками – серед дівчат (див. рис. 3).

Мас-медіа для більшості підлітків виступають джерелом інформації про ВІЛ/СНІД: 62,2% дізналися про ВІЛ/СНІД по телебаченню, 61,6% – з Інтернету, 33,8% та 29% – з газет і журналів, 27,4% – почули по радію.

64,1% опитаних зазначили, що вони отримують інформацію від вчителів щодо шляхів поширення ВІЛ-інфекції.

59,5% підлітків отримували інформацію про ВІЛ/СНІД від медичних працівників, 45,7% – від батьків, 31% – від друзів та однокласників, 20% – від старших брата чи сестри.

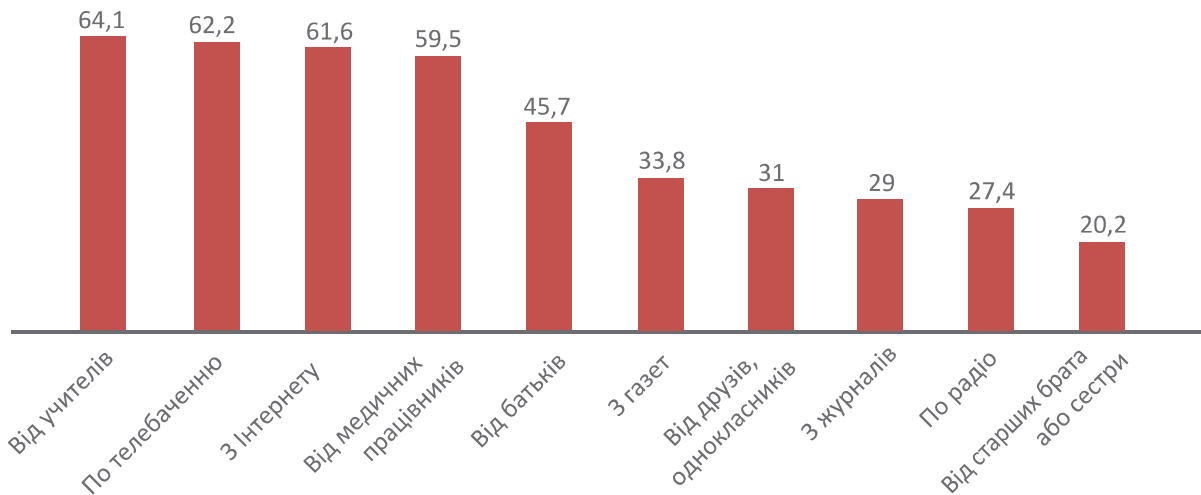

Рис. 3. Розподіл учнівської молоді щодо джерел отримання ними інформації про ВІЛ/СНІД (сума відповідей не дорівнює 100, оскільки респондент мав змогу обрати декілька варіантів відповіді), %

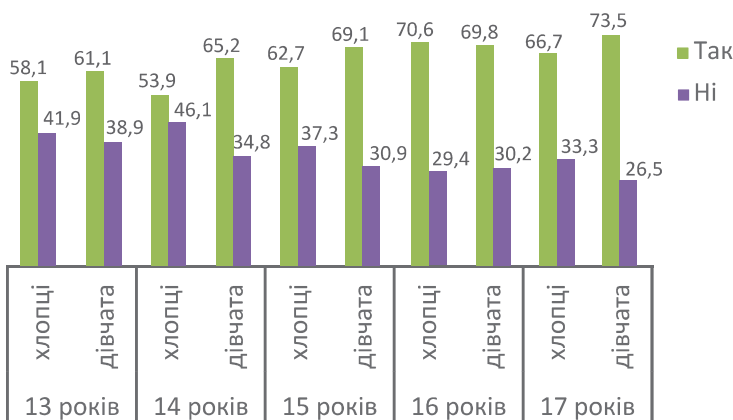

Рис. 4. Розподіл відповідей учнівської молоді на запитання: «Чи знаєш ти, куди потрібно звертатися, якщо ти бажаєш пройти тестування на ВІЛ-інфекцію?», %

Чи знають підлітки, де можна пройти тестування на ВІЛ?

- 66% підлітків знають, куди можна звернутися, якщо є бажання пройти тестування на ВІЛ. Дівчата (69%) у цьому питанні є більш обізнаними, ніж юнаки (63%) (див. рис. 4).
- Студенти ПТНЗ є більш обізнаними щодо місць тестування ВІЛ, ніж учні/студенти інших навчальних закладів.

ВАЖЛИВО ЗНАТИ

Підлітки, віком 14 років та старше мають право на тестування за наявності усвідомленої інформованої згоди, отриманої після надання попередньої консультації щодо особливостей персональних даних, у тому числі даних про стан здоров'я молодої людини.

ПОТРЕБУЄ ПОДАЛЬШОЇ УВАГИ

- ! Усвідомлення, що навчальні заклади є ключовою ланкою у формуванні знань щодо шляхів передачі ВІЛ та індивідуальних засобів захисту.
- ! Використання інтерактивних форм під час організації ВІЛ-профілактичної роботи – тематичні акції, концерти, театралізовані вистави тощо з безпосередньою участю в їх підготовці/проведенні/обговоренні самої молоді.
- ! Впровадження навчальними закладами програм батьківського всеобучу з метою навчання ефективного спілкування з дітьми та підлітками з питань безпечного сексу та профілактики ВІЛ і подальшого їх залучення до проведення та участі в профілактичних заходах.
- ! Залучення громадських організацій, медичних установ, у тому числі клінік, дружніх до молоді, в просвітництво підлітків з питань профілактики інфікування ВІЛ/СНІДом.
- ! Інформування підлітків про місця, де можна пройти тестування на наявність ВІЛ або отримати необхідну інформацію щодо ВІЛ, ІПСШ, шляхів передачі, засобів запобігання.

ВАЖЛИВІ КРОКИ

Включення показників рівня знань дітей та підлітків щодо шляхів передачі ВІЛ до Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» та до Загальнодержавної соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу.

Залучення молоді до спільної ініціативи ЮНЕЙДС та ЮНІСЕФ All In з метою відведення молодим людям центральної ролі в міжнародному русі з поширення лікувальної, політичної та просвітницької діяльності у сфері ВІЛ.

Охоплення 100% підлітків програмами профілактики ВІЛ/інфекції/СНІДу та формування здорового способу життя на основі життєвих навичок.

Інформація про проект

Започаткований у 1982 році в трьох європейських країнах проект «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» (HBSC), який є частиною міжнародного дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), протягом 20 років об'єднав 43 країни-учасниці. У кожній країні визначено провідну наукову установу, яка здійснює опитування (в Україні – ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка», науковий керівник проекту – Ольга Балакірева, канд. соціол. наук). Головним партнером, за технічної підтримки якого проаналізовано і оприлюднено матеріали опитування, є Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні. Організації-партнери, які сприяють реалізації проекту HBSC в Україні, це – Міністерство освіти та науки України, Міністерство охорони здоров'я України (при ньому створено робочу групу проекту), Міністерство у справах молоді та спорту України, Міністерство соціальної політики України.

Національна вибіркова сукупність дає можливість аналізу за віком, статтю, типом поселення, регіоном, типом сім'ї, матеріальним станом тощо, але не передбачає аналізу на рівні області та навчального закладу). Українська база даних входить до об'єднаної бази даних країн – учасниць проекту HBSC.

Авторський колектив

Балакірева О.М.

канд. соціол. наук,
Інститут економіки
та прогнозування
НАН України

Бондар Т.В.

канд. соціол. наук,
Український інститут
соціальних досліджень
ім. О. Яременка

Павлова Д.М.

канд. соціол. наук,
Український інститут
соціальних досліджень
ім. О. Яременка

Сакович О.Т.

Представництво
Дитячого фонду
ООН (ЮНІСЕФ)
в Україні

©Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка: www.uisr.org.ua

©Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні: www.unicef.org.ua

